

Психолінгвістичні, методичні та дидактичні основи складання підручника з перекладу

Викладання іноземної мови, спрямоване на підвищення іншомовної культури студентів, розвитку у них стійких навичок комунікативної діяльності, є однією з основних задач вищої школи. Згідно з вимогами навчальної програми студент повинен засвоїти іноземну мову в такій мірі, щоб вміти аудіювати, говорити, читати і писати. У студентів повинні бути сформовані навички, що є об'єктивними показниками рівня розвитку мовленнєвих умінь.

Сучасні дослідження говорять про те, що підручник повинен стати інтегративною полімодальною та полікультурною системою.

Проблемам інтегративного підручника присвячена робота В. А. Харитонова, в якій автор виділяє основні принципи інтегративної системи навчання:

- принцип рандалізованого навчання: використання в навчанні асистемних моделей знання;
- принцип використання знаково-символічних прийомів;
- принцип активного розуміння [1: 122-137].

Він також визначає цілі, досягнення яких передбачає зміст інтегративного підручника:

- допомога тим, що навчаються в правильній соціальній і національно-культурній самоідентифікації;
- формування у свідомості нової системи ціннісних орієнтацій, які відповідають новим умовам соціальної дійсності;
- виховання національної, соціальної, релігійної і культурної толерантності;
- розвиток суспільного діалогу культур [2: 198-201].

Таким чином, в практиці викладання перекладу з іноземної мови стає все більш очевидною необхідність навчати не тільки мовним структурам, але і тому, що відноситься до екстралінгвістичної області знання – тому, що стоїть за мовою, в цьому випадку – культурі країни мови, що вивчається.

Складання підручника з перекладу нового типу передбачає дотримання певної методичної системи, з певними дидактичними і психологічними вимогами до організації навчального матеріалу. Досвід психолінгвістики пропонує багатий матеріал, що характеризує специфічні психологічні та лінгвістичні закономірності засвоєння мови і формування мовленнєвої та перекладацької здібності студентів. Тому наступні стратегії мають стати за основу при складанні підручників нового типу:

- метакогнітивні стратегії (попереднє планування навчання, усвідомлення процесу навчання, оцінка результатів, тощо);
- когнітивні стратегії, що безпосередньо пов'язані з оперуванням навчальним матеріалом (повторення, групування, дедукція, конспектування, робота з ключовими словами);
- соціоафективні стратегії, що припускають співпрацю та взаємодію;
- компенсаторні стратегії для з'ясування незрозумілого (перифраз, приклади, увага до змісту, тощо).

Підручник з перекладу також повинен мати такі характеристики:

- відповідність підручника цілям і задачам навчання;
- реалізація освітньої, виховної і практичної цілей;
- формування всіх сфер практичної іншомовної діяльності студентів;
- врахування впливу рідної мови;
- чітке формулювання правил;
- зміст країнознавчої інформації;
- розвиток пізнавального інтересу, зростання самостійності та ініціативи;
- врахування багатоканальності прийому і передачі іноземної мови;
- використання наочного приладдя [3: 18-26].

Навчальний підручник – це, перш за все, правильно організована система вправ. А для успішної організації навчальної діяльності, заснованої на виконанні системи вправ, необхідно визначити основні вимоги до цієї системи:

- відповідність конкретним цілям і учбовому матеріалу;
- визначення психологічної теорії, на яку вона спирається (традиційна, комунікативна, нейропсихологічна);
- врахування орієнтування, виконання і самоконтролю, передбачення їх поступового формування [4: 29-40].

Подібна система вправ спрямована на формування у студентів здібностей до реальної мовної комунікації іноземною мовою взагалі та перекладу з іноземної мови, зокрема.

Багато дослідників намагаються визначити загальні вимоги до підручників нового типу та їх методичні особливості.

У одному з своїх досліджень Карих Т. В. обґрунтовує необхідність включення до підручника англійської мови комунікативно-пізнавальних ситуацій при навчанні аудіюванню як виду мовленнєвої діяльності [2: 198-201]. Як засіб керування аудіюванням автор називає наставний текст, який створює

комунікативно-пізнавальну ситуацію рецепції. За словами Карих Т.В., усний текст повинен містити «фасцінативні моменти», що зачіпляють увагу, повинен привернути увагу, спонукати до слухання [2: 198-201].

Крім цього, дослідники приходять до висновку, що підручник повинен бути доступний студенту і без викладача.

Визначаються етапи навчання, які повинні бути враховані в підручнику:

- постановка задач і формування мотивів їх виконання;
- повідомлення нової інформації;
- розкриття орієнтирів для здійснення майбутніх дій;
- обробка їх в розумовій формі – репродуктивній і творчій;
- контроль і самоконтроль;
- завершальна систематизація;
- формування та розвиток навичок самоконтролю.

На основі існуючих досліджень стає можливим виділити найбільш істотні методичні вимоги до навчального посібника з іноземної мови та на їх основі скласти методичну систему, на якій має бути засноване складання підручника нового типу.

Таким чином, при складанні підручника з англійської мови необхідно враховувати наступні вимоги:

1. Багаторівневий діалог культур.
2. Взаємозумовлене навчання всім видам мовленнєвої діяльності, орієнтоване на спілкування.
3. Урахування вікових особливостей тих, що навчаються.
4. Урахування психологічних і психолінгвістичних законів формування та закріплення знань.
5. Система вправ, спрямована на навчання спілкуванню.
6. Реалізація особисто-діяльного підходу.
7. Лінгвокраїнознавчий педагогічний і психологічний зміст підручника:
  - а) Лінгво- та соціокультурні реалії.
  - б) Гуманістичне наповнення змісту.
8. Реалізація контролю та самоконтролю засобами підручника.

Література

1. Бим И.Л. Учебник и книга для учителя – ядро УМК по иностранному языку // Проблемы учебника. – Вып. 6.– М.: Просвещение, 1978.– С. 122-137. 2. Карих Н.Г. Некоторые предложения по усовершенствованию учебника английского языка // Проблемы учебника. – М.: Просвещение, 1991. – Вып. 20. – С.198-201. 3. Лернер И.Я. О дидактических основаниях построения учебника // Проблемы учебника. – Вып. 20. – М.: Просвещение, 1991. – С.18-26. 4. Харитонов В.А. Интегративный підручник // Педагогіка і психологія. – 1996. – №1. – С.29-40.